

Foto: Anda van Riet

Het ERK in de praktijk van de tweede fase

Het Europees Referentiekader (ERK) biedt docenten en leerlingen de mogelijkheid te differentiëren. In dit artikel doet Jouke Brouwer, docent Frans, verslag van een experiment in de bovenbouw havo en vwo waarbij leerlingen zelf taken mochten bedenken voor schrijven en lezen. Deze taken moesten passen bij hun niveau in het ERK voor de betreffende vaardigheden.

Jouke Brouwer

Het beginpunt van werken met het ERK is altijd weten welk niveau je leerlingen (in dit experiment havo 4 en vwo 4 en 5) hebben. De eerste manier waarop een leerling zijn niveau kan meten, staat op de website <www.europeestaalportfolio.nl>. De leerling moet zich bij deze site eerst aanmelden en kan vervolgens een taalscore berekenen. Deze taalscore berekent hij op basis van *can-do statements*. In gewone mensentaal draait het hier om vragen die je moet beantwoorden om aan te geven of je iets wel of niet kunt, zoals: 'Ik kan korte teksten met korte zinnestjes begrijpen, waarin veel bekende namen, woorden en uitdrukkingen voorkomen.'

De leerlingen geven voor elk *can-do statement* aan of zij denken het wel of niet te kunnen en de site berekent een score. Als een leerling een score heeft die hoger is dan 80 procent, dan heeft hij het betreffende niveau en kan hij dezelfde meetprocedure voor een hoger niveau herhalen, net zolang tot hij ergens op een score van lager dan 80 procent uitkomt. Dit is het niveau waarin de leerling aan de slag moet.

Deze metingmethode is volledig gebaseerd op de eigen mening van de leerling. In mijn klassen kon het gros van de leerlingen prima dergelijke *statements* invullen, temeer omdat de site voorbeelden geeft bij elk *statement*. Toch ben ik ook in elke klas een aantal leerlingen tegengekomen dat zichzelf ofwel te hoog ofwel

te laag inschat. Om vervelende situaties te voorkomen heb ik daarom besloten ook nog gebruik te maken van Dialang.

Dialang is een programma dat je gratis kunt downloaden op de site <www.dialang.org>. Je kunt er niveau-metingen doen voor lezen, luisteren en schrijven. De toets neemt vrij veel tijd in (20/30 minuten per vaardigheid), maar komt wel met een onafhankelijk oordeel. Het grote bezwaar van Dialang is dat het programma lang niet op elke computer werkt. Bij ons op school lukt het niet het programma te installeren. Vandaar dat ik het de leerlingen thuis liet doen, wat slaagde bij ongeveer 50% van de leerlingen. De leerlingen die het programma niet aan de praat kregen, liet ik een afspraak maken met iemand bij wie dat wel was gelukt.

Een ander bezwaar van Dialang is dat het geen print-functie heeft. Je kunt de uitslagen dus alleen met *Print Screen* laten uitprinten als bewijsmateriaal. Ik heb mijn leerlingen verplicht deze uitdraai in te leveren bij hun taalportfolio.

Een derde lastige kant van Dialang is de lengte van de toets. Ik moest dit mijn leerlingen wel eerst medelen, omdat ze anders dachten het wel even in vijf minuten af te kunnen. De toets kan weliswaar onderbroken worden, maar Dialang bewaart geen uitslagen, dus je moet hem in een keer afmaken. Als je de toets wel onderbreekt, moet je de tweede keer weer dezelfde vragen beantwoorden, wat een meting aanzienlijk kan vertroebelen omdat vragen bij de tweede keer dat je ze beantwoordt meestal makkelijker zijn.

Bij een paar leerlingen was er sprake van verschil in meetresultaten tussen Dialang en de zelfanalyse van <www.europeestaalportfolio.nl>. In deze gevallen heb ik Dialang de doorslag laten geven, tenzij er bij het doen van de test iets misgegaan was.

Grote verschillen qua niveaus

Als de niveaumetingen gedaan zijn, word je altijd weer getroffen door de grote verscheidenheid aan niveaus in een klas. Met name bij schrijven zijn de verschillen groot. Sommige leerlingen hebben nog geen A1-niveau, terwijl andere al B1 hebben. Om aan deze grote niveauverschillen tegemoet te komen, heb ik gekozen voor een gedifferentieerde aanpak. De leerlingen werkten individueel aan taken binnen hun eigen niveau. Ik heb tot nu toe alle niveaus nog geaccepteerd, maar ik kan me voorstellen dat er in de toekomst een minimumniveau wordt vastgesteld voor de bovenbouw van A1 voor lezen en schrijven en dat leerlingen die deze niveaus niet hebben, een inhaalprogramma moeten doen.

Aan de slag met het ERK voor lezen

Ik heb het ERK vooral ingezet als een middel om te differentiëren. De leerlingen konden wekelijks een uur werken aan niveauverbetering. De rest van de uren gaf ik gewoon les uit de lesmethode. Per periode werkten de leerlingen aan een vaardigheid. Ik ben begonnen met leesvaardigheid, omdat dit een vaardigheid is waarbij de leerlingen veel teksten van internet kunnen gebruiken. Ik werkte daarom ook in het computerlokaal.

De opdracht die ik de leerlingen gaf, leek simpel: verbeter je niveau zodanig dat je de vragen uit de taalscore van <www.europeestaalportfolio.nl> waar je nu *nee* (-) of *weet niet* (±) hebt ingevuld straks met *ja* (+) kunt beantwoorden.

Een andere opdracht aan de leerlingen luidde: zorg dat je iets doet wat past bij je eigen interesses. Een leerling die bijvoorbeeld het *can-do statement* 'Ik kan eenvoudige teksten begrijpen over bekende onderwerpen of onderwerpen die met het werk te maken hebben' met *nee* had beantwoord, moest eerst eens nadenken welke bekende onderwerpen hem interesseren om bijvoorbeeld tot de conclusie te komen dat hij Franse teksten ging zoeken over zijn favoriete popgroep.

Meestal gingen de leerlingen op zoek naar teksten op het internet. Dit had als groot nadeel dat niet alle teksten waar ze mee aan de slag wilden, geschikt waren. Sommige teksten waren te moeilijk, terwijl andere teksten juist weer niet actueel of betrouwbaar waren qua inhoud. Ook merk je dat een didactische opbouw, zoals je die in de meeste leergangen aantreft, en didactische hulpmiddelen, zoals woordenlijsten en oriënterende oefeningen, gemist worden. Voor een deel van de leerlingen was dit gelukkig geen probleem, maar voor een ander deel wel. Voor hen moest ik op zoek naar een andere oplossing die ik vond in de serie *Activités pour le cadre européen commun de référence*, uitgegeven bij Clé International en te bestellen bij Intertaal.

In deze serie, waarvan momenteel drie delen beschikbaar zijn (A1, A2 en B1), staat per vaardigheid een verzameling activiteiten op het betreffende niveau. Het voordeel van dit materiaal is dat er een didactische opbouw in zit en dat teksten geschikt zijn voor het taalniveau van de leerlingen. Een ander voordeel is dat het leerlingen een idee geeft van wat een goede taak is. Je zou je leerlingen daarom ook eerst een of meerdere taken uit het boek kunnen laten maken en vervolgens zelf taken laten bedenken.

De verwerking van taken bij lezen

Een leestaak verzinnen lukte de meeste leerlingen nog wel, maar een geschikte verwerking was vaak iets te veel gevraagd. De meeste leerlingen kwamen met vertalen of samenvatten als verwerkingsopdracht op de proppen. Beide kunnen wel nuttig zijn, maar op den duur wordt het saai om eindeloos teksten te vertalen of samen te vatten zonder verder doel. Vandaar dat ik met de leerlingen op zoek moest naar geschikte verwerkingsopdrachten. Hierbij heb ik als uitgangspunt genomen dat een verwerkingsopdracht moest passen bij het onderwerp dat de leerling in kwestie had gekozen.

Bij de verwerking moet de leerling altijd het leesdoel in de gaten houden. Dit leesdoel hangt meestal niet samen met de *can-do statements*. De leerling moet iets doen met wat hij heeft gelezen, alleen maar lezen als doel werkt niet. Veel leerlingen maakten daarom een werkstuk over een onderwerp dat ze interessant vonden. De teksten lazen ze dan in het Frans, maar het werkstuk zelf werd in het Nederlands geschreven.

Een enkele leerling ging verder. Een goede verwerkingsopdracht vond ik bijvoorbeeld het idee van iemand die moeite had met officiële documenten en graag over Canada wilde lezen. Hij overweegt een periode te gaan studeren in Canada en besloot een lijst te maken met tips voor leerlingen die hetzelfde willen. Deze lijst presenteerde hij gewoon in het Nederlands, maar de informatie haalde hij van Franstalige Canadese websites. Weer een andere leerling die aan judo doet, besloot een posterpresentatie te maken van het Franse nationale judoteam, waarvoor ze op Franse sites biografieën las en deze in korte Nederlandse tekstjes presenteerde met foto's erbij. Een leerling met een uitzonderlijk hoog niveau, B1 voor lezen, besloot een reactie voor een Frans forum te maken naar aanleiding van de kwestie of Turkije wel of niet bij de EU mocht gaan horen.

Aan de slag met het ERK voor schrijven

Ook voor schrijven heb ik weer de opdracht gegeven de *can-do statements* van <www.europeestaalportfolio.nl> als vertrekpunt te gebruiken voor het zoeken naar nuttige schrijfactiviteiten. Hoewel dat eenvoudiger ging dan bij lezen, bleek ook hier dat veel leerlingen moeite hadden zelf activiteiten te bedenken, vandaar dat een grote groep gebruik heeft gemaakt van de taken uit *Activités pour le cadre européen commun de référence*.

Voor B1 bestond nog geen *Activités* toen ik begon met mijn experiment (inmiddels is dit deel wel verschenen). Ik heb de leerlingen die A2 hadden en aan B1 moesten werken wel zelf opdrachten laten bedenken, wat resul-

teerde in een aantal schrijfdossiers met bijvoorbeeld Franse verslagen van werkweken of gebeurtenissen, briefjes over hobby's, filmverslagen etc.

Opvallend was dat het bij schrijven makkelijker was zelf taken te bedenken, maar ook hier werd de didactische opbouw bij de zelfbedachte taken weer gemist. De leerlingen die er bijvoorbeeld voor gekozen hadden een verslag te maken van hun werkweek, moest ik echt op het spoor zetten van de verleden tijden, omdat bijna niemand zelf bedacht had dat je deze grammatica nodig zou gaan hebben. De kwaliteit van het werk dat ik terugkreeg bij de zelfbedachte taken was over het algemeen daarom ook niet goed. Dit was heel anders voor de opdrachten uit *Activités*, hier zat wel veel meer een stapsgewijze opbouw in, vandaar dat het meeste werk dat ik terugkreeg ruim voldoende was.

Waar bij lezen de verwerking moeilijk blijkt, vloeit die bij schrijven automatisch voort uit het *can-do statement*. Vandaar dat het vinden van verwerkingsopdrachten hier geen probleem was.

Toetsing en becijfering

Ik heb de aan het ERK gerelateerde opdrachten op twee manieren becijferd. Aan de ene kant heb ik het leesdossier/schrijfdossier in laten leveren en gekeken naar zaken als niveauverbetering, zinvolle taken en natuurlijk de uitvoering van de taken zelf. Ik heb hiervoor een bonuspunt gegeven dat meetelde bij de vaardigheidstoets voor de betreffende vaardigheid. Voor sommige leerlingen bleek dit uitermate stimulerend, terwijl andere het niet genoeg vonden, maar ik heb hiervoor gekozen omdat het nog een experiment betrof en zowel de leerlingen als ik nog moesten leren werken met het ERK.

Daarnaast heb ik voor schrijfvaardigheid een keer in het schooljaar een toets gegeven met een aantal opgaven op eigen niveau. In deze toets had ik opgaven op A1-, A2- en B1-niveau. De leerlingen maakten de opgaven op hun eigen niveau, met over het algemeen heel motiverende resultaten. Alleen viel het niet mee om er een cijfer aan te koppelen. Uiteindelijk heb ik besloten, om recht te doen aan verschillen, leerlingen die de toets op A1-niveau deden maximaal een 6 te geven en de leerlingen die hun toets op A2-niveau deden maximaal een 8. De rest kon uiteraard een 10 halen. Ik besef dat mijn rekenmethode niet in alle opzichten recht doet aan de inspanningen van de leerlingen, wellicht dat het instellen van minimum-niveaus en officiële toetsen op niveau hier wat aan kan verbeteren. ■

Vreemdetalendocenten werken graag met authentiek lesmateriaal. Maar er gaat natuurlijk niets boven contact met echte *native speakers*. Tandemleren biedt leerlingen de mogelijkheid om in een vreemde taal te communiceren met buitenlandse partners, die op hun beurt weer Nederlands willen leren. Ruud Halink doet verslag van een project waarbij het mes aan twee kanten snijdt.

Ruud Halink

De vraag 'Waar heb jij zo goed Frans leren spreken?' (of Duits, Engels...) impliceert eigenlijk: dat kun je niet op school hebben geleerd. Men denkt bijvoorbeeld aan een langdurig verblijf in het betreffende land of aan een buitenlandse partner, kortom een direct contact met de taal. Volgens deze opvatting zouden leerlingen naar het land van de doeltaal moeten ofwel een partner uit dat land moeten vinden.

Dit moge als borrelpraat worden beschouwd, ook deskundigen vinden dat echte communicatie met *natives* een heel goede leerschool is. Vanuit school kunnen docenten deze situatie benaderen door een regelmatig contact voor de leerling op te zetten met een leeftijdgenoot in dat andere land. Als dit bovendien gebeurt op zo'n manier dat het leren van die andere taal een systematisch onderdeel van de samenwerking is en de ander ook Nederlands leert, dan zijn de leerlingen bezig met het zogenaamde tandemleren. Een werkwijze die langzamerhand terrein wint.

Wat dit tandemleren in het voortgezet onderwijs kan inhouden, wordt hieronder toegelicht met voorbeelden voor Frans van Nederlands-Belgische samenwerkingsprojecten. Maar ook voor Duits is tandemleren prima te gebruiken; voor het Engels is het iets moeilijker omdat er weinig leerlingen in een Engelstalig gebied wonen die Nederlands leren.

Wat is tandemleren?

De leerling communiceert dus, vooral per mail, met een 'vaste' partner. Die partner kiest de leerling het beste zelf (ofwel hij of zij wordt gekozen door een leerling in België). Die eigen keuze is belangrijk om de leerlingen vanaf het begin het gevoel te geven dat ze zelf verantwoordelijk zijn voor dit partnerschap. In die gevallen waar de docent de leerlingen aan elkaar koppelde, was er vaker sprake van een verkeerde partnerkeuze dan wanneer de leerlingen zelf konden kiezen. Die keuze wordt gemaakt doordat bijvoorbeeld alle leerlingen van een Waalse school mails met persoonlijke gegevens schrijven, die worden uitgedraaid en in een klas op de tafels komen te liggen. De Nederlandse leerlingen gaan deze lezen en kiezen een partner op basis van hobby's, interesses, muziekvoorkeur, kleding enz. Daarna volgt een uitwisseling van mails en soms ook contacten via chatten, sms, post en telefoon.

Bij deze uitwisseling is het belangrijk dat beide talen gebruikt worden. Mails kunnen voor de helft in het Nederlands en voor de helft in het Frans zijn. Zo profiteren beide leerlingen hiervan, een belangrijk principe bij deze vorm van coöperatief leren. De docenten Frans vonden het vaak 'jammer' dat er ook in het Nederlands moest worden geschreven, maar zagen ook allengs dat hun leerlingen veel opstaken van het Frans dat hun leerlingen lazen in de mails van de Waalse vrienden. En over die Franse passages waren de docenten Nederlands